

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸν νοεῖν ἔστιν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

1) ΜΕΛΕΤΑΙ

- Ραφαὴλ Δήμου.— Περὶ τοῦ ὄντος κατὰ Πλάτωνα . . . . .
 Jos. Gottf. Greiner.— Τὰ θεμελιώδη ἡθικοπαιδαγωγικὰ ξη-
 τήματα τῆς σημερινῆς ἐποχῆς . . . . .
 M. Δ. Στασινοπούλου.— Ἡ περὶ θεσμοῦ θεωρία τοῦ Hauriou
 I. Θ. Κακριδῆ.— Ἑλληνικὴ κλασσικὴ παιδεία . . . . .

2) ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

- Εὐχαρη Σαρκοπούλου.— Τὸ ἀγαθὸ στὸ Γοργία . . . . .
 Βιβλιογραφία . . . . .

ΕΝ ΛΑΘΗΝΑΙΣ
 ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ
 ΨΑΡΡΩΝ 41
 1936

Ε.Γ.Δ της Κ.Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Συντακτική Έπιτροπή: Ι. Θεοδωρακόπουλος,
Π. Κανελλόπουλος, Μ. Τσαμαδός, Κ. Τσάτσος.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 45.—

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΧ. 160.—

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛΛ. 3.—

Διεύθυνσις τοῦ Ἀρχείου: Νίκης 25, Ἀθῆναι.

Συνδρομαὶ ἀποστέλλονται πρὸς τὸν:

κ. Μιχ. Τσαμαδόν, Νίκης 25, Ἀθῆναι.

Αἱ εἰς τὸ «Ἀρχεῖον τῆς Φιλοσοφίας καὶ Θεωρίας τῶν Ἐπιστημῶν» δημοσιευόμεναι πραγματεῖαι καὶ ἀρθροαἵματα παπῶν συνεργατῶν εἶναι πρωτότυπα καὶ γράφονται εἰδικῶς διὰ τὸ περιοδικόν.

Χειρογραφαὶ πρὸς δημοσίευσιν καὶ βιβλία πρὸς ἀναγγελίαν ἀποστέλλονται εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Συντάξεως τοῦ Ἀρχείου. Νίκης 25.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1) ΜΕΛΕΤΑΙ

Ραφαὴλ Δήμου.— Περὶ τοῦ ὄντος κατὰ Πλάτωνα	389
Jos. Gottf. Greiner.— Τὰ θεμελιώδη ἡθικοπαιδαγωγικά ζητήματα τῆς σημερινῆς ἐποχῆς	431
M. Δ. Στασινοπούλου.— Ἡ περὶ θεσμοῦ θεωρία τοῦ Hauriou	446
I. Θ. Κακριδῆ.— Ἑλληνικὴ κλασσικὴ παιδεία	469

2) ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Εὐχαρη Σαρκοπούλου.— Τὸ ἀγαθὸ στὸ Γοργία	489
Βιβλιογραφία	507

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

ΥΠΟ

ΡΑΦΑΗΛ ΔΗΜΟΥ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΠΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΥΧΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΥΧΟΣ

Δεν θύμισε σφάλμα ἐὰν ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ μεταφυσική τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι παρὰ μία διαρκῆς ἔρευνα περὶ τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται ὅτι εἶνε· ὁ νοῦς ἀντιμετωπίζει τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ φαινομένου καὶ πραγματικότητος. Ἡ προσπάθεια τοῦ Πλάτωνος κατευθύνεται εἰς τὸ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν πραγματικὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἡ δποία κρύπτεται ὑπὸ τὴν ἔξωτερηκήν αὐτῶν ἐμφάνισιν· ἡ ἔρευνά του εἶνε ἀντηρῶς δυτολογική. Τί εἶνε κατὰ τὴν πραγματικότητά της ἡ ψυχὴ ἢ ἡ γνῶσις, δποία εἶνε ἡ φύσις τῆς ἡδονῆς—ἴδοὺ τὰ ζητήματα, τὰ δποῖα ἀπασχολοῦν τὸν νοῦν του. Ἡ σκέψις του εἶνε μία ἀκατάπαυστος κίνησις ἀπὸ τοῦ φαινομένου εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀπὸ ἓνα ἀντικείμενον ἔρευνης εἰς ἄλλο, πραγματοποιουμένη ἐπὶ πεδίου ἀνεξαντλήτου. Πρὸς καθοδήγησίν του εἰς τὴν ἔρευνάν του αὐτὴν ὁ Πλάτων ἀποφασίζει νὰ κατασκευάσῃ ἔνα μέτρον περὶ τοῦ τὶ εἶνε πραγματικόν, μέτρον μὲ τὸ δποῖον θὰ μετρήσει τὰς ἀξιώσεις παντὸς πράγματος ποὺ θὰ παρουσιασθῇ ὡς πραγματικόν. Κατὰ ταῦτα λοιπόν, ἡ φιλοσοφία του εἶνε κριτικὴ κατὰ τελευταῖον λόγον· ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὸν κοινὸν νοῦν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ἀλλὰ κρίνει, ἀπορρίπτει καὶ τροποποιεῖ αὐτόν.

Δύο εἶνε τὰ ἔξεταστά θέματα: 1) Τὶ εἶνε τὸ νὰ εἶνε τι ἀληθῶς πραγματικόν· αὐτὸ εἶνε τὸ πρόβλημα τοῦ μέτρου τοῦ πράγματι πραγματικοῦ. β) Τὶ εἶνε τὰ πράγματα ἐκεῖνα, τὰ δποῖα συμφωνοῦν πρὸς τὸ μέτρον· δηλαδή: ἀφοῦ ἡ παξ εὑρέθη τὸ μέτρον θὰ πρέπει νὰ ἔπακολουθήσῃ ἡ ἐφαρμογή του.

Α'.

‘Ο Πλάτων ἀναζητεῖ, ποῖον εἶνε τὸ μέτρον τοῦ πλήρως πραγματικοῦ, τοῦ ἐντελῶς πραγματικοῦ (παντελῶς ὅν) τοῦ πράγματι πραγματικοῦ (εἰλικρινῶς ὅντος), τοῦ ἀκεραιώς πραγματικοῦ (κατὰ ταυτά, ὥσαύτως ὅντα) (**Πολιτ.** 477Α, D. 479 D. Φιλ. 61 DE). “Ολαι αὐταὶ αἱ ἐκφράσεις εἶνε ἵσθιτταμοι διὰ τὸν Πλάτωνα· διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν δὲ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν θεωρίαν του, κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ κόσμος τῆς δόξης εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ μὴ πραγματικοῦ. ‘Ο συγκεκριμένος κόσμος εἶνε μῆγμα ἀπὸ ὅν καὶ μὴ ὅν· δὲν εἶνε οὔτε καθαρῶς πραγματικός οὔτε καθαρῶς μὴ πραγματικός. ‘Οταν ὅμως ὁ Πλάτων ὅμιλει περὶ ἔκεινου, τὸ ὅποιον εἶνε πράγματι ἢ πλήρως πραγματικόν, ἀποκλείει τὸν τύπον ἔκεινον τῆς πραγματικότητος, τὸν ὅποιον συνηντίσαμεν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης· ἔννοεῖ νὰ ληφθῇ ὑπ’ ὄψιν ἔκεινο, τὸ ὅποιον δὲν περιλαμβάνει καθόλου μὴ-ὅν. Καθ’ ὅμοιον τρόπον τὸ ἐντελῶς μὴ πραγματικὸν δὲν περιέχει καθόλου ὅν. Μὲ τοὺς διαφόρους ἐπιρρηματικοὺς προσδιορισμοὺς τοῦ ἐπιθέτου «πραγματικός» ὁ Πλάτων ἐπιδιώκει νὰ ἀποχωρίσῃ ἐντελῶς τὴν κατάστασιν τῆς πραγματικότητος ἀπὸ τὴν τῆς μὴ πραγματικότητος, καὶ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὴν οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ μορφὴν καθαράν.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Πλάτων ἔκτελεῖ ἔργον ἐξερευνητοῦ· ἡ ἔννοια τῆς πραγματικότητος δὲν εἶχε μέχρι τοῦδε ἀπομνωθῆ ἐπιτυχῶς (καίτοι οἱ Πυθαγόρειοι καὶ ὁ Παρμενίδης εἶχον ἥδη ἀρκούντως προωθήσει τὸ ἔργον) καὶ αἱ λέξεις διὰ νὰ τὴν ἐκφράσουν δὲν εἶχον ἀκόμη διαμορφωθῆ. Διὰ τοῦτο εὑρίσκομεν τὸν Πλάτωνα ἀγωνιζόμενον νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ θέματός του ποικιλοτρόπως καὶ χρησιμοποιοῦντα δοκιμαστικῶς ποικίλας ἐκφράσεις. Εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ γνωρίζωμεν κατὰ πόσον αἱ πολύπλοκοι ἐκφράσεις ἀντιστοιχοῦν πρός πολύπλοκον θεωρίαν, ἢ μήπως πρόκειται ἀπλῶς περὶ ἐπαναλήψεως μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἴδεας διατυπουμένης ποικιλοτρόπως. ‘Ισως νὰ συμβαίνουν καὶ τὰ δύο. ‘Αλλως τε ὁ Πλάτων ἥτο ὑποχρεωμένος ἐν τῇ προόδῳ τοῦ ἔργου του νὰ κατασκευάζῃ καὶ τοὺς τεχνικούς του ὅρους· τὸ τεχνικὸν λεξιλόγιον ἥτο ἀκατάλληλον ἢ ἀνύπαρκτον· καὶ κατὰ συνέπειαν κατέφευγεν εἰς ἐκφράσεις τῆς γλώσσης τοῦ καθημε-

ρινοῦ βίου διὰ νὰ διατυπώσῃ ἔκτάκτως ἀφηρημένας ἐννοίας. Καίτοι τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν εἶνε τὸ θέμα τῶν πλείστων ἐκ τῶν διαλόγων, οὐχ ἡττον εἰς τὸν Φαίδωνα ἐξετάζεται τοῦτο ἴδιαιτέρως· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἔρευνά μας θὰ ἀναφερθῇ πρωτίστως εἰς τὸν διάλογον τοῦτον.

Εἰς τὴν μελέτην μας ταύτην προτιθέμεθα νὰ ἐκθέσωμεν τὸν ὄρισμὸν τὸν ὅποιον δίδει εἰς τὸ ὄν. Ἀλλά, πράγματι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ δρισμὸς τοῦ ὄντος, ἐν τῇ κινδύνῳ σημασίᾳ τῆς λέξεως δρισμός. Ὡτιδήποτε καὶ ἀν εἶνε ἐκεῖνο διὰ τοῦ ὅποίου θὰ δρισωμεν τὸ ὄν, θὰ περιέχει καὶ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ τὸ ὄν. Τοιουτορόπως θὰ ὠρίζομεν ἀπλούστατα τὸ ὄν διὰ τοῦ ὄντος καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἥντις ἐνέργειά μας θὰ περιεστρέψετο ἐντὸς κύκλου. Οὔτω, λέγει δίπλα στὸν Κανόνα της Εργαστηρίου της Φιλοσοφίας της Μοσοφίας της Κανέτιας τοῦ Πλάτωνα, τὸ εἶναι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναχθῇ κατὰ τελευταῖον λόγον οὐτε εἰς τὴν στάσιν οὔτε εἰς τὴν κίνησιν, διότι καὶ τὰ δύο εἶνε· συνεπῶς τὸ εἶναι εἶνε κάτι ἐπὶ πλέον τῆς στάσεως καὶ τῆς κινήσεως (Σοφιστὴς 250 B, C.). Καὶ τὸ τοιοῦτον ἀληθεύει δι' ὅλους τοὺς ἀλλούς δυνατοὺς προσδιορισμοὺς διὰ τῶν ὅποίων θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ δρισθῇ τὸ ὄν. Συνεπῶς τὸ ὄν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ δρισθῇ. Τὸ μόνον ποὺ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ κάμωμεν εἶνε νὰ ὑποδείξωμεν ὠρισμένας τινὰς ἰδιότητας τῶν ὅποίων τὸ ὄν μεταλαμβάνει πάντοτε. Ὅπάρχει μία γενικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τοῦ ὄντος καὶ τινων ἀλλων (ἀνωτάτων) γενῶν. Ἡμποροῦμεν νὰ τὰ ἀποκαλέσωμεν χαρακτηριστικά, ἢ προαπαιτούμενα τοῦ ὄντος. Κατ' οὖσίαν μάλιστα δρισμὸς εἶνε ἀδύνατὸν τι προκειμένου ὅχι μόνον περὶ τοῦ ὄντος ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλων τῶν ἀνωτάτων εἰδῶν. Ἄς λάβωμεν ἐπὶ παραδείγματι τὴν ταυτότητα (τὸ αὐτό)· ἐάν ἀποπειραθῶμεν νὰ δρίσωμεν τὴν ταυτότητα δι' οἵασδήποτε ἰδιότητος, ἢ ἰδιότης αὗτη πρέπει νὰ εἶνε ταυτὴ πρὸς ἑαυτήν. Οὐχ ἡττον εἰς τὰ ἀνώτατα γένη εὑρίσκομεν ἀλήθειαν ἔχουσαν γενικὸν κῦρος· τὰ ἀνώτατα γένη δὲν εἶνε ἀπομεμονωμένα ἀλλ' εἶνε συνυφασμένα ἀναμεταξύ των καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ διηλῶμεν περὶ τοῦ δρισμοῦ ἐνὸς ἀνωτάτου γένους, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὄντος, ἐν τῇ περιωρισμένῃ ταύτῃ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως δρισμός.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ ὄν ἔχει δύο κατηγοριακὰ προαπαιτούμενα: τὴν ἀτομικότητα καὶ τὴν σχετικότητα. Τὸ νὰ ὑπάρχῃ τι σημαίνει νὰ

είνε διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ νὰ εἴνε χάριν ἄλλων πραγμάτων. Οὕτω, τὸ ὃν ἔχει μίαν ἐπωτερικὴν οὐσίαν καὶ μίαν σχετιώδη τοιαύτην. Ἐπὶ πλέον, ἡ ἀτομικότης περιλαμβάνει δύο πόλους, τὸν ἕνα θετικὸν καὶ τὸν ἄλλον ἀρνητικόν. Είναι σημαίνει νὰ εἴνε κανεὶς ὁ ἑαυτός του καὶ ὅχι κανένα ἄλλο πρᾶγμα· ἔνεχει ἐν ἑαυτῷ καὶ τὰ δυό: περίληψιν καὶ ἀποκλεισμόν. Τὸ «αὐτό» καὶ τὸ «ἔτερον» είνε ἐξ ἵσου ἀναγκαῖα συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ πραγματικοῦ, μαζὶ δὲ καὶ τὰ δυὸ συνιστοῦν τὸν κόσμον ὡς περιοχὴν ἀπὸ διακεκριμένας ὄντότητας. Ἐκ τῶν δύο κατηγοριακῶν προσαπαιτουμένων—τῆς ἀτομικότητος καὶ τῆς σχετικότητος—θὺ ἔξετάσωμεν εἰς τὴν παροῦσαν μας μελέτην μόνον τὸ πρῶτον, καὶ εἶδικότερον θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸν θετικὸν πόλον τῆς ἀτομικότητος.

* * *

Πρὸς νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἔξετασιν τῶν οὐσιαστικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ὄντος, θὰ διατυπώσωμεν ὡρισμένας προκαταρκτικὰς σκέψεις ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὃν. "Ο, τι ἔχει εἴναι εἴνε «τί»: είνε ἕνα πρᾶγμα. Εἰδικότερον δέ, καθὸ κάτι, είνε ἕνα «τοῦτο» καὶ ἕνα «τοιοῦτον». Τὸ δποῖον κατὰ πρῶτον λόγον σημαίνει ὅτι είνε δυνατὸν νὰ καθορισθῇ: είνε «τοῦτο»· ἢ «ἔκεινο». Ως τοιοῦτον δὲ είνε μιᾶς μοναδικῆς ὄντότης, είνε «ἔν». "Η ἐὰν δὲν είνε ἐν είνε «πολλά»: τὸ δποῖον σημαίνει ὅτι ἔχει πολλότητα (πλῆθος) ἢ ποσότητα· καὶ συνεπῶς ἔχει ἀριθμόν. Κατὰ δεύτερον λόγον κέκτηται ποιοτικὸν καθορισμὸν (ποιόν). είνε τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον («οὗτο». Τέλος πᾶν δὲ τι ἔχει. Είναι είνε ἐπιδεκτικὸν νὰ ὀνομασθῇ (ὄνομα). είνε δυνατὸν νὰ ἐκφρασθῇ διὰ συμβόλων καὶ κατὰ τοσοῦτον είνε εἰς τὸ ἔξῆς ἀντικείμενον γνώσεως. Ἐν συνόψει, τὸ ὃν είνε κάτι τι, είνε τοιοῦτον τι, ἐν ἢ πολλά· ἔχει ποσότητα καὶ ἀριθμόν· ἔχει ὄνομα (Σοφιστὶς 237 C — 239 C, 244 C, D. Θεαίτ. 157 A, 183 B., Φιλ. 15 D—17 D).

Θὺ ἔξετάσωμεν τώρα τὰς περιγραφὰς τοῦ ὄντος αἱ δποῖαι χρησιμεύουν ὡς ὄρισμός.

α) Ὁμιλῶν περὶ τῶν πραγμάτων τὰ δποῖα είνε πράγματι πραγματικά, ὁ Πλάτων περιγράφει αὐτὰ ὡς πράγματα καθ' ἑαυτά, ἐν ἑαυτοῖς, δι' ἑαυτά, μεθ' ἑαυτῶν, ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτὰ («ἐφ' ἑαυτοῦ, μεθ' αὐτοῦ, ἐνεκα αὐτοῦ, κατὰ ταυτιά, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ» Τιμ. 51 C, Συμπ.

211 A, Φιλ. 54 C, Φαίδων 78 E, 79 D, 80 B, Πολιτ. 479 E, 484 B, 485 B). Αὐτὸς εἶνε τὸ κατηγοριακὸν προαπαιτούμενον τῆς «αὐτότητος», τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἀτομικότητος. Εἶνε τὸ ἀντίθετον τῆς ιδιότητος τοῦ νὰ εἶνε ἐν ἔτερῳ, ἢ εἰς σχέσιν πρὸς ἔτερον, ἢ καὶ ἀπλῶς τοῦ νὰ εἶνε σχετικῶς πρὸς τι («ἔτερον ἐν ἔτερῳ, πρὸς ἄλλο, τινί, πρὸς τι». Φαίδρ. 247 D, Τιμ. 160 B).

β) Τὸ δεύτερον κατηγοριακὸν προαπαιτούμενος εἶνε ἢ ταυτότης πρὸς ἑαυτό, νὰ εἶνε τὸ αὐτό, νὰ ταυτίζεται πρὸς τὸν ἑαυτόν του, καὶ νὰ εἶνε διάφορον τῶν ἄλλων πραγμάτων («ταῦτόν, ἑαυτῷ ταῦτὸν καὶ ἔκατερον», Σοφ. 254 D, Θεατ. 185 A). Εἶνε ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ διάφορα αὐτὰ τυπικὰ προαπαιτούμενα δὲν μᾶς παρουσιάζονται ὡς ἀνεξάρτητα ἀπ' ἄλλήλων· δὲν ἐκφράζουν διαφόρους ἐννοίας ἄλλα μᾶλλον εἶνε διάφοροι ἐμφάσεις ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἐννοίας. Θὺ μᾶς ἥτο συνεπῶς δυνατὸν νὰ θεωρήσωμεν ἐν οἷονδήποτε ἐξ αὐτῶν ὡς βασικόν, τὰ δὲ λοιπὰ ὡς τροποποιήσεις αὐτοῦ τοῦ βασικοῦ προαπαιτουμένου.

γ) Τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν εἶνε ὅμοιον πρὸς ἑαυτό, ἢ ὅμοιομόρφως ἔχον («ὅμοιον ἑαυτῷ, ὡσαύτως ἔχον». Φαίδων 80 B, 83 B). Κατὰ ταῦτα τὸ πράγματι πραγματικὸν εἶνε ταυτὸν πρὸς ἑαυτὸν ὡς ὄντότης, καὶ ἔχει ἐπίσης καὶ ταυτότητα φύσεως.

δ) Τὸ πράγματι πραγματικὸν εἶνε ἀπλοῦν καὶ καθαρόν, ἀμιγὲς καὶ μὴ σύνθετον («ἀπλοῦν, καθαρόν, μονοειδές, ἀμικτον, ἀσύνθετον». Φαίδων 67 A, Φαῖδρος 250 C, Τιμ. 35 A, Φιλ. 59 C). Ἀποτελεῖ τοῦτο τὴν ἀπαίτησιν ἕνα ἔκαστον πρᾶγμα νὰ εἶνε εἰδικὸν καὶ ἀναμφίβολον—νὰ εἶνε ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον αὐτὸν καὶ τίποτε ἄλλο. Ἡ ἀπαίτησις αὐτὴ ἀποκλείει ἀντιφατικὰς φύσεις, καὶ φύσεις αἱ ὅποιαι θὰ περιελάμβανον ἐνδεχομένως καὶ τὰ ἀντίθετά των· οὕτω τὸ λευκὸν εἶνε λευκὸν καὶ δχι μέλαν. Ἄφ' ἐτέρου ὅμως θέλει νὰ ἀποκλεισθοῦν τὰ «ἔτερα»· τὸ λευκὸν εἶνε λευκὸν καὶ δχι στρογγύλον. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀπαίτησις αὐτὴ ἔξασφαλίζει δριστικότητα εἰς τὴν πραγματικὴν ὄντότητα.

ε) Τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν ὑπάρχει πάντοτε καὶ δὲν γίγνεται· εἶνε ἀμετάβλητον, ἀκίνητον, σταθερόν, ἀτρεμές» («ἀεὶ ὅν, μόνιμον ἀκίνητον, ἀτρεμές» Κρατ. 440 A, Τιμ. 29 B, 38 A, Φαῖδρος 250 C).

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν δὲν εἶνε ὅτι τὸ πραγματικὸν διαρκεῖ ἐς
αεί, ἀλλ' ὅτι εἶνε ἔκτὸς χορόνου, ὅχι ὅτι παραμένει ὅμοιόμορφον καθ'
ὅλην τὴν διαδικασίαν τῆς γενέσεώς του, ἀλλ' ὅτι δὲν ἔνέχει καμίαν
ἀπολύτως διαδικασίαν, εἶνε μία κατάστασις τοῦ ὄντος.

ε) Τέλος, τὸ πράγματι πραγματικὸν εἶνε τελείως γνωστὸν («παντελῶς γνωστόν»). Πολιτ. 477 Α). Μεταξὺ τῆς ἴδιότητος τοῦ νὰ εἶνε τι
πραγματικὸν καὶ τῆς ἴδιότητος τοῦ νὰ εἶνε δεκτικὸν γνώσεως ὑπάρχει
ἀντιστοιχία εἰς τρόπον ὡστε ἡ μία ἴδιότης εἶνε δυνατὸν νὰ χρησι-
μεύσῃ ως κοιτήριον διὰ τὴν ἄλλην. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι τὸ νὰ εἶνε τι
ἐπιδεκτικὸν γνώσεως σημαίνει τὴν ἴδιότητα τοῦ νὰ εἶνε ἀντιληπτὸν διὰ
τοῦ νοοῦ («διανοίας λογισμῷ») καὶ ὅχι διὰ τῶν αἰσθήσεων. Οὕτω λοι-
πὸν τὸ πράγματι πραγματικὸν εἶνε νοητόν, ἀόρατον, μὴ αἰσθητὸν
(«νοητόν, ἀόρατον, ἀειδές, ἀναίσθητον»), Τιμ. 52 Α 57 Ε, Φαίδων
79 Α). Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ γνῶσις τοῦ πράγματι πραγματικοῦ
εἶνε σαφῆς, βεβαία, ἐναργῆς («σαφές, ἐναργές, βέβαιον»).

Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω τυπικὰ προαπαιτούμενα τοῦ ὄντος θὰ
εἴπωμεν ὅτι ταῦτα εἶνε ἡ αὐτότης, ἡ ταῦτότης, ἡ ὅμοιότης πρὸς ἑαυτό,
ἡ καθαρότης, ἡ ἀκινησία καὶ ἡ δεκτικότης γνώσεως: ὅλα δὲ αὐτὰ δὲν
εἶνε κατ' οὐσίαν παρὰ διάφοροι τρόποι διατυπώσεως μίας καὶ μόνης
κατηγοριακῆς ἀπαιτήσεως: τῆς ἀτομικότητος. Πιθανόν, μεταξὺ ὅλων
τῶν διατυπώσεων τούτων ἡ τῆς «αὐτότητος» νὰ εἶνε ἡ πλέον χρήσι-
μος. Αὗτη μᾶς λέγει ὅτι τὸ πραγματικὸν εἶνε τὸ ἐντελῶς ἀνεξάρτητον
καὶ ἐν ἑαυτῷ περιλαμβανόμενον· ὅτι τὸ πραγματικὸν εἶνε τὸ ἀπόλυτον.

Τὸ νὰ εἶνε τι ἀπόλυτον σημαίνει νὰ εἶνε πραγματικὸν ἀνευ δρων.
Ο, τι καὶ ἂν εἶνε πρᾶγμα τι, εἶνε τοῦτο ἀπλῶς, καὶ ὅχι ἀναφορικῶς
πρὸς οἰονδήποτε τι ἄλλο. Ἐνταῦθα δὲ Πλάτων ἀποκρούει τὴν σχετι-
κότητα, τὴν ἀναφορὰν πρὸς ἄποψίν τινα, ἢ πρὸς τὰς περιβαλλούσας
συνθήκας. Ἡ πραγματικότης εἶνε τὸ εἶναι ἐν ἑαυτῷ, ἢ τὸ ἐσωτερικὸν
εἶναι· ἐνῷ τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας ἔχουν τὸ εἶναι αὐτῶν εἰς ἄλλα
πράγματα. Τὸ τοιοῦτον δὲν πρόκειται νὰ νοηθῇ ἀπλῶς ὑπὸ τὴν αὐ-
τονόητον ἔννοιαν τῆς αἰτιώδους σχέσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τυπικὴν ση-
μασίαν. Τὸ νὰ εἶνε τι πραγματικὸν σημαίνει νὰ μὴ εἶνε τι χάριν
πράγματός τινος, ἢ ἀπὸ οἰασδήποτε ἀπόψεως. Ο Πρωταγόρας εἶχεν
ὑποστηρίξει τὴν σχετικότητα ὅλων τῶν πραγμάτων: αἱ ἀξίαι, αἱ ἴδιο-

ιητες, τὰ πράγματα εἶνε ἀρρήκτως συνδεδεμένα πρὸς τὰς περιβαλλούπιας συνθήκας· δὲν ἔχουν ὕπαρξιν ὡς τοιαῦτα· ἀμα μεταβάλλομεν τὰς συνθήκας αὐτὰς μεταβάλλομεν καὶ τὰ πράγματα. Ὁμοίως, ὅλαι αἱ ἀλήθειαι εἶνε σχετικαὶ πρὸς μίαν κατάστασιν, πρὸς ἓνα ἀντιλαμβανόμενον πρόσωπον, πρὸς ἓνα τόπον, ἓνα χρόνον· καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἴσχυρισμὸς περὶ τῆς σχετικότητος τῆς ἀληθείας εἶνε καὶ αὐτὸς σχετικός· καὶ κατὰ ταῦτα δὲν ὑπάρχει ἔγκυρος ἴσχυρισμός.

Τὴν θεωρίαν τοῦ Πρωταγόρα θὰ ἥδυνάμεθα νὰ τὴν συνοψίσωμεν λέγοντες ὅτι εἶναι σημαίνει εἶναι - ἐν - σχέσει - πρός - τι, ἢ εἶναι διά τινος ἄλλου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος, καθ' ᾧ τὸ ὄν εἶνε ἀπόλυτον ἢ ἡ «ἐν - ἑαυτότης». Ἡ ἀρχὴ τῆς σχετικότητος περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ δύο προτάσεις, τὴν μίαν περιωρισμένης ἐκτάσεως καὶ τὴν ἄλλην γενικήν. Ἡ πρώτη διακηρύζει ὅτι ὅλαι αἱ ὄντότητες εἶνε σχετικαὶ πρὸς ἀντιλαμβανόμενον ὑποκείμενον («πάντων πραγμάτων μέτρον ἀνθρωπος»)· ἢ δευτέρᾳ γενικεύει τὸ λεγόμενον τοῦτο καὶ θέτει τὴν ἀρχὴν ὅτι ὅλα τὰ πράγματα εἶνε σχετικὰ πρὸς ἄλληλα. Ὁ Πλάτων ἀποκρούει καὶ τὰς δύο αὐτὰς προτάσεις. Εἶναι σημαίνει ὅτι εἶνε τι ἀσχέτως πρὸς οἷασδήποτε περιβαλλούσας συνθήκας, εἴτε πρόκειται περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς γνώσεως εἴτε περὶ τῶν τῆς γενικῆς μεταφυσικῆς καταστάσεως. Παρ. χάριν τὸ ἀπόλυτον κάλλος εἶνε τὸ αὐτὸς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τώρα καὶ τότε, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τόσον ταύτης ὅσον καὶ ἐκείνης τῆς διανοίας. Κατὰ ταῦτα τὸ ἀπόλυτον κάλλος εἶνε ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὰς γνωστικὰς ἢ χωροχρονικὰς συνθήκας (Συμπ. 211 Α).

Τὸ πραγματικὸν εἶνε πραγματικὸν ἀποκλειστικῶς ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτό. Ὅποθέσωμεν ὅτι ἔγὼ λέγω: τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἀπὸ τῆς ἀπόψεως μου εἶνε τοιοῦτον καὶ τοιοῦτον, καὶ σεῖς ἐρωτᾶται φυσικώτατα: μὰ εἶνε πράγματι τοιοῦτον; "Οταν δηλῶ κατηγορηματικῶς ὅτι Α εἶνε Β, ὑποστηρίζω τοῦτο ὡς γεγονός, ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι ἔγὼ ἴσχυρίζομαι αὐτό. "Οταν διατείνομαι τι ἀποτελεῖ τοῦτο πρᾶξιν αὐτοῦ περιβάσεως, διὰ τῆς ὁποίας ὁ νοῦς ἐκφέρει μίαν πρότασιν ὡς ἀληθῆ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν συνθηκῶν τοῦ ἴσχυρισμοῦ. Ἡ κατηγορηματικὴ δήλωσις εἶνε ἡ ἀναγνώρισις μίας ἀπολύτου πραγματικότητος. Εὰν ἡ δήλωσίς μου ἀφορᾷ μίαν ἀλήθειαν ὡς σχετικὴν

πρὸς τὴν πρᾶξιν τῆς δηλώσεως, τότε ἐρωτᾶται ἀμέσως ἐὰν ὁ ἴσχυρι-
σμὸς περὶ τῆς τοιαύτης σχετικότητος εἴνε καὶ καθ' ἑαυτὸν σχετικός.
Ἐὰν δὲ ἡ ἀπάντησις εἴνε ἀρνητική, τότε ὁ δεύτερος ἴσχυρισμὸς εἴνε ἀπό-
λυτος, ἐὰν εἴνε καταφατική, τότε ἀπόλυτος εἴνε ὁ πρῶτος. Ἡ γνῶσις
θέτει ἔνα κόσμον, ὁ δποῖος εἴνε πραγματικὸς καθ' ἑαυτόν.

"Ἄσ τιδωμεν τὴν μεταφυσικὴν σχετικότητα. Υποθέσωμεν ὅτι λέγω
ἡ ἐπιφάνεια αὐτὴ φαίνεται λευκὴ ὅταν τὴν θέσωμεν πλησίον εἰς κάπι
μέλαν· καὶ σεῖς τότε ἐρωτᾶτε: εἴνε ὅμως λευκὴ ὡς τοιαύτη; Ἡ δὲ
εἶπω ὅτι διαφορά οὗτος εἴνε κώδηξ συμπεριφορᾶς δι' αὐτὴν ἡ αὐτὴν
τὴν πόλιν, εἰς τὴν τάδε ἡ τάδε ἐποχὴν καὶ σεῖς κατόπιν ἐρωτήσετε:
εἴνε μοργάνη δρόσος διαφορά οὗτος; Τὶ ἄλλο πράττομεν εἰς τὰ δύο αὐτὰ
πραδεῆγματα παρὰ νὰ ἀποκλείωμεν τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὰς περιβαλ-
λούσας συνθήκας καὶ νὰ ἐπιμένωμεν ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ εἶναι ὡς τοιού-
του; Κατὰ ταῦτα διαφορά Πλάτων δηλοῖ, ὅτι τὸ πραγματικὸν εἴνε ἀπλοῦν
μὲ ἄλλας λέξεις εἴνε πραγματικὸν *simplificiter*, χωρὶς κανένα
ἄλλον προσδιορισμὸν ἢ περιορισμόν.

Τὸ ἀπόλυτον εἴνε τὸ μὴ ἀναφερόμενον εἴς τι. Ἡ θεωρία τῆς
μεταφυσικῆς σχετικότητος θὰ ἐσήμαινεν ὅτι τὸ α εἴνε πραγματικὸν
ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ β, τὸ δποῖον πάλιν εἴνε πραγματικὸν ἀπὸ τῆς
ἀπόψεως τοῦ γ καὶ οὕτω καθ' ἕξῆς ἐπειρον. Εἰς μίαν τοιαύτην
μεταφυσικὴν κατάστασιν διὰ τίποτε δὲν εἴνε δυνατὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι
εἴνε. Συνεπῶς χωρὶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀπολύτου δὲν ὑπάρχει τὸ δν.

Τὸ δν εἴνε ἐπίσης καὶ αἰτιώδης ἀνεξαρτησία. Τὸ ἀληθῶς πραγ-
ματικὸν δὲν πάσχει τίποτε (Τιμ. 33 C, D)· ἐὰν τὰ ἄλλα πράγματα
τὸ ἐπηρέαζον δὲν θὰ εὑρίσκετο «ἐφ' ἑαυτοῦ» καὶ ἐπομένως δὲν θὰ
ἡτο. Τὸ δν εἴνε αὐτόματος ἐνέργεια καὶ αὐτοκαθορισμός. Ἡ ψυχὴ^{Ε. ΙΩΑΝΝΗΣ Τ. Π. 2006}
εἴνε κίνησις, ἡ δποία κινεῖ ἑαυτὴν ἐνῷ τὰ σώματα κινοῦνται ὑπὸ ἐτέ-
ρων σωμάτων ἢ ὑπὸ ψυχῶν· ὅταν δὲ πάλιν τὰ σώματα ταῦτα γίνονται
ἀφορμὴ νὰ κινηθοῦν ἄλλα σώματα, τοῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ εἴνε ἡναγ-
κασμένα νὰ τὸ πράξουν. Τὸ πρόσωπον, τὸ δποῖον ἔχει ὡς κανόνα νὰ
ἀκολουθῇ τὴν κοινὴν γνώμην ὡς πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, τὸ
δποῖον διὰ νὰ κανονίσῃ τὸν πρὸς τὸν ἑαυτόν του σεβασμὸν ἐξαιρεῖται
ἐκ τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν ἄλλων, τὸ πρόσωπον αὐτὸ δὲν ξῆδιὰ τοῦ
ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ διὰ τῶν ἄλλων.

Εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ἐν-έαυτῷ - εἶναι ἔχομεν μίαν πρόληψιν τῆς ἔννοίας τῆς οὐσίας, ὅπως ἀντιλαμβάνεται αὐτὴν π. χ. ὁ Spinoza, ὁ ὅποῖς τὴν ὁρίζει ὡς ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον εἶνε ἐν ἔαυτῷ καὶ νοεῖται δι' ἕαυτοῦ (Ἡθική, Μέρος Αον. Ὁρισ. III). Ὁμιλοῦντες περὶ ἔννοίας τῆς οὐσίας δὲν ἔννοοῦμεν νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὴν ἔννοιαν ἐνὸς ιδικοῦ ὅποστρώματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν εὑρίσκει κανὲν σημεῖγμα εἰς τὸν Πλάτωνα. Λέγοντες ἔννοιαν τῆς οὐσίας ἔννοοῦμεν ὑπαρξίν s i m p l i c i t e r, ἔννοοῦμεν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀτομικότητα. Ἡ εἰσφορὰ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην, ίδιᾳ εἰς τὸν Φαίδωνα, εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ πραγματικοῦ, ὡς ἐκείνου, τὸ ὅποῖον εἶνε ὠδισμένον, ἀκριβὲς καὶ δυνάμενον νὰ διακριθῇ ὡς ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ἀπολαύει ἐνα τίδιον εἰς αὐτὸν εἶναι.

Ἡ ἡθικὴ καὶ ἡ ὄντολογία τοῦ Πλάτωνος ἔξαρτῶνται ἀμοιβαίως ἀπ' ἄλληλων. Ἡ ἡθικὴ του θεωρία δὲν εἶνε οὔτε καμία αὐθαίρετος οὔτε καὶ καμιὰ χωριστὴ διαισθησίς· ἔχει σημασίαν μόνον ἐντὸς τοῦ εὐρυτέρου πλαισίου τῆς μεταφυσικῆς αὐτοῦ. Τὸ κριτήριον τοῦ ἡθικῶς καλοῦ εἶνε αὐτὸν τοῦτο τὸ κριτήριον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Ὁ ἀνθρωπος ὁ ἀγαθὸς εὑρίσκεται ἐν ἔαυτῷ, εἶνε ἀνεξαρτητος ἀπὸ τὰς περιστάσεις μὴ συγκινούμενος οὔτε ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ αὐτῶν τῶν προσφιλεστάτων εἰς αὐτὸν ὅντων (Πολιτ. 387 E). Ἀρετὴ λοιπὸν εἶνε ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἀτομικότης ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ μέτρον τῆς πραγματικότητος εἶνε ἡ ἐν-έαυτότης. Ὁ δρισμὸς ποὺ δίδει ὁ Πλάτων εἰς τὸ πράγματι πραγματικὸν ὡς τὸ σύμφωνον-έαυτῷ εὑρίσκεται εἰς τὴν ὁμίζαν τοῦ γνωστοῦ ἡθικοῦ ίδεώδους τῆς αὐταρκείας ὡς ἐπρεσβευεν αὐτὸν ὁ Ἀριστοτέλης, οἱ Στωϊκοί, καὶ βραδύτερον ὁ Χριστιανισμὸς ἥπο τὴν εἰδικὴν μορφὴν τοῦ ίδανικοῦ τοῦ μοναστικοῦ βίου.

Ο κόσμος τῆς δόξης εἶνε βεβαρυμένος μὲ σχετικότητα καὶ κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο στερεῖται πλήρους πραγματικότητος. Ὁ τιδήποτε ὑπάρχει, εἶνε τοῦτο ἀπὸ ὠδισμένης ἀπόψεως. Τὸ νερὸν εἶνε κρύο δι' ἐμὲ καὶ ζεστὸν δι' ἐσέ. Ἡ οἰκία αὐτὴ εἶνε ὑψηλὴ παραβαλλομένη πρὸς ἐκείνην τὴν οἰκίαν καὶ χαμηλὴ παραβαλλομένη πρὸς τὴν ἄλλην. Ἐνας δεδομένος ἀριθμὸς εἶνε διπλάσιος ἐνὸς ἀριθμοῦ καὶ τὸ ἥμισυ ἐνὸς ἄλλου. Ὁ τι εἶνε δίκαιον διὰ τὸν κυβερνῶντα εἶνε ἀδικον διὰ τοὺς ὑπηκόους του. «Πρᾶγμα τι εἶνε διάφορον ἀναλόγως τῶν δια-

φόρων ἀντικειμένων ἐντὸς τῶν ὅποιων εὑρίσκεται» (Φαίδων 83 B). Μία αἰσθητή ἴδιότης εἶνε μία σχέσις μεταξὺ τοῦ ἀντιλαμβανομένου παράγοντος καὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ὅποιον οὗτος ἔχει ἀντίληψιν· δὲν ἔχει αὐθυπαρξίαν· δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ καθορισθῇ. Καμμία ὄντότης εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης δὲν εἶνε ἄτομον· εἶνε ἀντανάκλασις τοῦ περιβάλλοντός της, μία φάσις τῶν φυσικῶν κινήσεων καὶ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου. Εἰς τὸν δεδομένον κόσμον μας τίποτε δὲν εἶνε ἐν «αὐτὸ καθ' ἑαυτό», ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτὸ (Φαίδων 78 E, Θεαίτ. 152 D). 'Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί εἶνε ἔκεινο τὸ ὅποιον εὑρίσκομεν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης: Τίποτε τὸ ἀληθῶς πραγματικόν. Εἰς τὸν κόσμον τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων τὸ ὅν εἶνε ἐστερημένον ὑπάρξεως.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ Π.Κ.
"Ας ἔξετάσωμεν τὸ στοιχεῖον τῆς ἀκινησίας ώς οὐσιῶδες εἰς τὸ εἶναι. α) Τὰ συγκεκριμένα πράγματα «ἀμέσως γίνονται κάτι τι ἄλλο» (Κρατύλος 439 D), ἐνῷ τὸ πράγματι πραγματικὸν δὲν ὑφίσταται καμμίαν μεταβολήν: ἔχομεν λοιπὸν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ ἄλλοιώσεως καὶ ὅμοιομορφίας. β) Τὸ ἀληθῶς πράγματικὸν οὔτε αὐξάνει οὔτε φθίνει καὶ οὕτω ἔχομεν τὴν διατήρησιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παροδικότητα. γ) Τέλος τὸ πράγματι πραγματικὸν δὲν κινεῖται, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι δὲν γίνεται· ἀπλῶς εἶνε. Περὶ τῶν ἀνωτέρω πραγματεύεται τὸ πασίγνωστον χωρίον τοῦ Τιμαίου (27 D) κατὰ τὸ δποῖο δύο ὑπάρχουν κόσμοι· ἕνας ὁ δποῖος εἶνε πάντοτε καὶ ποτὲ δὲν γίγνεται καὶ ἄλλος ὁ δποῖος ποτὲ δὲν εἶνε ἀλλὰ πάντοτε γίγνεται.

“Η μεταβολὴ μᾶς φαίνεται νὰ εἴνε ἀπλῆ ἐμπειρικὴ ἔννοια, ἐνῷ διὰ τὸν Πλάτωνα εἴνε τυπικὴ ἔννοια, δυναμένη νὸς ἀναλυθῆ εἰς σχετικότητα. Τὸ νὰ μεταβάλλεται τι σημαίνει νὰ γίνῃ κάτι τι ἄλλο· ἢ ἄλλοιώσις ἀπὸ μέλανος εἰς λευκὸν εἴνε ἡ συγχώνευσις τῶν εἰδῶν ἐντὸς τοῦ ἀντικειμένου συνεπείᾳ τῆς ὅποιας ἢ φύσις τοῦ ἀντικειμένου εἴνε συγχρόνως καὶ μελανὴ καὶ λευκή. Κατὰ ταῦτα ἡ ἄλλοιώσις εἴνε ἡ ἔνωσις τῶν ἀντιθέτων ἢ τῶν ἑτέρων: εἴνε ἔλλειψις καθαρότητος. ”Η ἀς παρατηρήσωμεν τὸ γίγνεσθαι καὶ τὸ παρέρχεσθαι. Μία ὁντότητος ἢ ὅποια παρέρχεται εἴνε καὶ δὲν εἴνε. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἄλλοιώσις εἴνε ἀκαθοριστία («ἐὰν ἢ γνῶσις μετεβάλλετο δὲν θὰ ἦτο γνῶσις». Κρατύλος 440B) καὶ τὸ μεταβαλλόμενον πρᾶγμα δὲν εἴνε δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ως πρὸς τὴν ταυτότητά του ἀφοῦ θὰ εὑρίσκεται ἐντὸς

ἄλλου τινὸς — εἰς ἄλλην κατάστασιν, ἢ εἰς τὸ μὴ — ὅν. Καὶ ταῦτα ἡ ἄλλοιώσις εἶνε ἀπουσία ταυτότητος· τὸ κενούμενον πρᾶγμα δὲν εἶνε «τί»· καὶ συνεπῶς ὁ κόσμος τῆς ἄλλοιώσεως δὲν εἶνε τοιοῦτος περὶ τοῦ ὄποίου νὰ εἶνε δυνατὸν νὰ λεχθῇ τι σαφῶς καὶ ἀκριβῶς.

Ἔσως νὰ ἀντείπῃ κανεὶς διτὶ εἶνε δυνατὴ μία ἀκριβὴς καίτοι ἀντιφατικὴ διατύπωσις τῆς ἄλλοιώσεως λέγουσα διτὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶνε συγχρόνως καὶ μέλαν καὶ λευκόν. Ὁ Πλάτων, - οὐχ ἡττον, ἐπιμένει εἰς τὸ διτὶ δὲν μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἴσχυρισθῶμεν οὔτε διτὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶνε συγχρόνως μέλαν καὶ λευκὸν οὔτε διτὶ δὲν εἶνε (Πολιτ. 479 C). Ἡ ἄλλοιώσις εἶνε καθαρὰ ἀκαθοριστία.

Ἡ ἀς λάβωμεν τὴν ἄλλοιώσιν, ὅχι ώς μεταβολὴν ἐν τῇ φύσει, ἀλλ’ ἀπλῶς ώς κάτι ποὺ συμβαίνει. Δεδομένου ἐνὸς κόσμου ποὺ παρέρχεται δὲν μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ εἴπωμεν «τοῦτο εἶνε λευκόν». Ἡ ἰδιότης δὲν εἶνε ἐδῶ, παροῦσα, διὰ νὰ τὴν περιγράψωμεν, ἀλλὰ διαρκῶς εἶνε ἐν τῷ γίγνεσθαι ἥ ἐν τῷ παρέρχεσθαι. Τὰ πράγματα ποὺ μεταβάλλονται δὲν ἔχουν φύσεις, δὲν ἔχουν «αὐτότητα». Κατὰ συνέπειαν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης δὲν ὑπάρχουν ἀλήθειαι, καὶ δὲν ὑπάρχουν καὶ γεγονότα. «Πῶς λοιπὸν εἶνε δυνατὸν ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶνε ποτὲ εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν νὰ εἶνε κάτι τι» ; (Κρατύλος 439 E).

Ἔσως δύμως νὰ μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν καθωρισμένην περιγραφὴν μίας κινήσεως ἀνάγοντες αὐτὴν εἰς σειρὰν ἀκινησιῶν. Τοιουτορόπως ἔνα μεταβαλλόμενον πρᾶγμα κατὰ πρῶτον μὲν θὰ εἶχε μίαν ἰδιότητα κατόπιν δὲ μίαν ἄλλην· θὰ ενδρίσκετο διαλελυμένον εἰς ἔνα πλήθος πραγμάτων ἕκαστον τῶν ὄποιων ἔχει μίαν καθωρισμένην καὶ ταυτὴν ἰδιότητα. Ὁ Πλάτων παρατηρεῖ εἰς τὸν Κρατύλον (439 D) διτὶ τοιαύτη ἀνάλυσις εἶνε ἀδύνατος: ἡ ἄλλοιώσις δὲν εἶνε μία διαδοχὴ καταστάσεων· δὲν ὑπάρχουν καταστάσεις ἀφοῦ τὸ ἀντικείμενον μεταβάλλεται ἀμέσως. Ἡ ἄλλοιώσις εἶνε ἥ ἀρνησις πάσης «καταστάσεως», εἶνε ἀρνησις τῆς ἀκινησίας, τοῦ ὄντος *simpliciter*, τῆς ταυτότητος, τοῦ ἐν - ἔαυτῷ εἶναι. Καὶ ἀντιστοίχως ἥ ἔκτὸς χρόνου ὑπαρξίες εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ νὰ εἶνε τι ἔσυντό, τοῦ ὄντος *simpliciter*.

Θὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν τώρα διὰ βραχέων τὴν μέχρι τοῦτο συζήτησίν μας. «Ὑπάρχουν βαθμοὶ τῆς πραγματικότητος, ἥ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, βαθμοὶ πληρώσεως ἥ διαλύσεως τῆς πραγματικότητος. Ὁ Πλά-

των ζητεῖ νὰ ἀπομονώσῃ τὸ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ νὰ εἰνε τὶ ἀληθῶς πραγματικόν. Τὸ ἀνακαλύπτει εἰς τὴν «αὐτότητα», εἰς τὸ νὰ κατέχῃ τι τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν ἴδιαν ἑαυτοῦ φύσιν, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων πραγμάτων τὰ δῆποτε δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἢ εἰς ἄλλους χρόνους. Πραγματικότης εἶνε αἰτιώδης ἀνεξαρτησία πρωτίστως, οὐχ ἡ τεον, εἶνε ἀνεξαρτησία καὶ ἀπὸ τυπικῆς ἀπόψεως, ἐν τῇ ἔννοιᾳ διαδικτοῦ εἶνε πραγματικὸν δὲν δρίζεται ἀναφορικῶς πρὸς διαδικτοῦ ἄλλο.

‘**Η ἀντίθεσις μεταξὺ** ἑκείνου τὸ δῆποτε εἶνε διὸ ἑαυτὸ καὶ ἑκείνου τὸ δῆποτε εἶνε χάριν ἐτέρου τινός, ἔξηγεῖ τὴν κοιτικὴν τοῦ Πλάτωνος διὰ τὴν ποίησιν ὡς ἔκτιθεται αὕτη εἰς τὸν “Ιωνα. ‘Ο ποιητὴς κατέχεται ὑπὸ τῆς Μούσης’ τὸ νὰ εἶνε τις ἐμπνευσμένος σημαίνει νὰ σκέπτεται διὰ μέσου ἄλλου καὶ δχι ἐξ ἑαυτοῦ. ‘Ο ποιητὴς εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν ἔκστάσεως, τὸ δῆποτε κατὰ λέξιν σημαίνει διαδικτοῦ εὑρίσκεται ἔκτὸς ἑαυτοῦ’ ἢ ὑπαρξίας του εἶνε ἀναφορική. Μὲ μίαν λέξιν: διαδικτοῦ, ὡς ποιητής, εἶνε ἀνευ αὐτότητος. ‘Ο ποιητὴς δῆμος πάλιν κατέχει τὸν διαψιλόν. ‘Η λειτουργία τοῦ διαψιλοῦ εἶνε μία εἰδικὴ περίπτωσις τῆς λειτουργίας τοῦ διερμηνέως εἰς τὰς τέχνας. ‘Ο δεξιοτέχνης ἐνσωματώνει ἐν ἑαυτῷ καὶ ἔκφραζει τὴν ἐμπνευσιν τοῦ συνθέτου’ εἶνε κάτι ποὺ δέχεται καὶ ποὺ διαβιβάζει. Καθ’ δῆμοιν τρόπον καὶ διὰ ήθοποιός, διὰ τῆς ἔκτελέσεώς του, ἐμφανίζει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸν χαρακτηρα ἐνὸς ἄλλου προσώπου, ὡς τὸν συνέλαβε διαδικτοῦ συγγραφεύς. ‘Ηθοποιὸς δῆμος δὲν εἶνε ἀπλῶς διαδικτοῦ ἐργαζόμενος ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατ’ ἐπιίγγελμα’ εἶνε διαδικτοῦ δῆμος διαδικτοῦοιεν τὴν ἴδιαν ἑαυτοῦ ζωὴν· διαρκῶς ζῆται τὴν ζωὴν ἐνὸς ήρωος τὸν δῆμοτον θαυμάζει, πάντοτε παίζει ἐνα δόλον, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ ἀκροατήριόν του συνίσταται ἀπὸ μόνον τὸν ἑαυτόν του. ‘Ο τοιοῦτος διαδικτοῦ εἶνε ἔκτακτως εὐεπηρέαστος καὶ ὑποκείμενος εἰς ἐνθουσιασμούς. Δὲν ἔχει χαρακτηρα δῆμοτος νὰ εἶνε ἀληθῶς ἴδικός του: ἔχει φαιγομενικὴν μόνον δχι πραγματικὴν φύσιν’ καὶ μεταλλάσσει διαρκῶς τοὺς ήρωάς του· τώρα παίζει τὸν δόλον τοῦ οἰκτρῶς ταπεινοῦ προσώπου, ἀλλὰ βραδύτερον, ἔξι ἀντιδράσεως, λαμβάνει τὴν στάσιν τοῦ δυνατοῦ ἀνθρώπου. ‘Ο διαδικτοῦ μὲ τὸ διαδικτοῦ φυσικὸν εὑρίσκει τὸ εἶναι τοῦ ἐντὸς ἄλλου. Συναναφορικὸς πρὸς τὸν τύπον τοῦ εὐεπηρέαστον ἀν-

θρώπου εἶνε ὁ τύπος τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀσκεῖ γοητευτικὴν ἐπιφροήν, ποὺ σαγηνεύει, ποὺ προβάλλει τὴν προσωπικότητά του ἐντὸς ἔλλοιν καὶ μεταβάλλει αὐτοὺς εἰς μαθητὰς ἢ δούλους. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ὅγητωρ, ὁ ὅποιος διὰ τῆς πειθοῦς (Τιμ. 51 Ε) ἐπιτυγχάνει ὥστε τὸ ἀκροατήριόν του νὰ χάνῃ τὸ λογικόν του καὶ τὴν θέλησίν του. "Ἐχομεν ἐδῶ μίαν ἐνεργητικὴν καὶ μίαν παθητικὴν αἰτίαν" ἡ πρώτη εἶνε ἡ πειθώ, ἡ μαγεία τῆς Μούσης, ἡ δημιουργία «ἀτμοσφαίρας», ἡ δευτέρα εἶνε ἡ ὑποβλητικότης, καὶ—προκειμένου περὶ τῶν καλῶν τεχνῶν—ἡ εὐαισθησία.

Ο δαψιφόδος πάλιν, μαγνητίζει τὸ ἀκροατήριόν του καὶ παρασύρει αὐτό. "Ἐχομεν οὖτω μίαν ἰεραρχικὴν τάξιν ἀποτελουμένην ἐκ τῆς Μούσης, τοῦ ποιητοῦ, τοῦ δαψιφόδου καὶ τοῦ ἀκροατηρίου οἵ ὅποιοι ὅλοι εἶνε συνηνωμένοι εἰς ἐν διὰ τῆς συγκινήσεως. Ἡ συγκίνησις εἶνε ἡ κατάστασις τοῦ νὰ εἶνε κανεὶς ἐντὸς ἐτέρου, καὶ κατὰ τοσοῦτον δὲν τὴν θέλει ὁ Πλάτων. Μὲ συγκινεῖ ἐνα πρόσωπον ἢ ἐνα πρᾶγμα· τὸ δεῦμα τῆς συγκινήσεως καταστρέφει τὰ ἀτομικὰ ὅρια καὶ συγχωνεύει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἰς μίαν ἀσυνάρτητα, δηλαδή, στερεῖ αὐτοὺς προσωρινῶς τῆς ἀτομικότητός των.

Απὸ πάνω ὅμως ἀπὸ τὴν κάθετον αὐτὴν συγχώνευσιν Μούσης, ποιητοῦ, δαψιφόδου καὶ ἀκροατηρίου ὑπάρχει καὶ μία ὅριζόντιος συγχώνευσις. Ἡ δμὰς τῶν ἀνθρώπων ποὺ διατελοῦν ὑπὸ τὴν γοητείαν τοῦ ὅγητορος συγχωνεύονται μεταξύ των· ἡ πειθώ μετατρέπει ἐνα ἀθροισμα διακεκριμένων ἀτόμων εἰς μίαν ἀδιαφοροποίητον μάζαν· ἡ κοινωνία μεταβάλλεται εἰς ὅχλον.

Απώλεια τῆς ταυτότητος ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸ θέμα του. Ο ποιητὴς δὲν εὑρίσκεται ἐν ἔαυτῷ ἄλλος ἐντὸς τῶν σκηνῶν τὰς ὅποιας περιγράφει ὁ δαψιφόδος τοῦ "Ομήρου εὑρίσκεται" εἰς τὸ "Ιλιον. Αἰσθάνεται τὰ συμβάντα τὰ ὅποια περιγράφει ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ταυτίζει τὸν ἔαυτόν του πρὸς αὐτά· τὰ ὅσα ὑποφέρουν οἱ ἡρωες τοῦ ἔπους του εἶνε ὡς νὰ τὰ ὑποφέρῃ ὁ ἴδιος. Ἡ ποιητικὴ εὐαισθησία εἶνε συγχώνευσις πρὸς τὴν φύσιν· καὶ ἀντιστοίχως εἶνε ἀπώλεια τῆς ἐν ἔαυτῇ περιλαμβανομένης ἐσωτερικῆς ζωῆς· εἶνε μία ἀποστέρησις ποὺ ὑφίσταται ἡ «ἐσωτερικὴ πόλις».

Β'.

Ο κόσμος ὁ ὅποιος ἴκανοποιεῖ τὰ κριτήρια τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ εἶνε ὁ κόσμος τῶν Ἰδεῶν (εἰδῶν). Αἱ οὐσίαι εἶνε ἀληθῶς πραγματικαὶ (Φαίδων 78 D). Ἡ ἔρευνα τοῦ κόσμου τῶν Ἰδεῶν τὴν δποίαν ἀφοροῦν αἱ ἐπόμεναι παράγραφοι δὲν ἔχει τὴν ἀπαίτησιν οὔτε ὅτι εἶνε διδακτικὴ οὕτε ὅτι περιλαμβάνει τὸ ὅλον θέμα: περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ γὰρ ἔξετάσῃ τὰς ἀπόψεις ὑπὸ τὰς ὅποιας αἱ Ἰδέαι καθιστοῦν ζωηρότερον καταφανὲς τὸ μέτρον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Καίτοι ή περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρία δὲν εἶνε ή σπουδαιοτέρα ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Πλάτωνος, εἶνε ὅμως ἔκεινη ποὺ κατέχει τὴν προεξέχουσαν θέσιν εἰς τοὺς διαλόγους του· καὶ ἐπὶ πλέον εἶνε ἔκεινη μὲ τὴν ὅποιαν ἡσχολήθη περισσότερον ή κατὰ παράδοσιν πλατωνικὴ ἔρευνα. Εἶνε δυστύχημα ὅτι ή παράδοσις αὐτῇ ἐθεώρησε τὰς Ἰδέας ὡς ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελῆ κόσμον καὶ ὡς κάτι τὸ ἐντελῶς τελευταῖον· εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος φαίνονται μᾶλλον πηγάζουσαι ἐκ θεμελιωδεστέρων παραγόντων ὅποιοι εἶνε τὸ Εἶναι, τὸ Μή - Εἶναι, τὸ Πέρας καὶ τὸ Ἀγαθόν. Τὰ εἴδη καταλαμβάνουν μίαν μεταφυσικὴν περιοχὴν ή ὅποία περιλαμβάνει τὴν Ψυχήν, τὸ Δεχόμενον, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν Ἐρωτα. Κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη δὲν εἶνε ἔνα βασίλειον περιλαμβάνον τὰ πάντα. ἀλλ᾽ εἶνε μέλη μιᾶς συνθέτου μεταφυσικῆς κοινωνίας. Συνέπεια τῆς στενῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως τῆς μεταξὺ τῶν ἔρευνητῶν παραδόσεως ὑπῆρξε μία μᾶλλον στείρα ἀπασχόλησις μὲ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τῶν Ἰδεῶν πρὸς τὰ πράγματα. Εἰς τοῦτο μάλιστα θὰ ἥδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι ή κατὰ παράδοσιν ἔρευνα εἶχε τὴν τάσιν γὰ τονίσῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν Ἰδεῶν ἀπὸ τῶν πραγμάτων. Ἡ ὁρθολογικὴ ὅμως παράδοσις ἐν τῇ προσπαθείᾳ της νὰ ἐπιβάλῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος τὴν μορφὴν ἐνὸς συστήματος, δὲν ἔδωκε τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὸν ἀμφιμερῆ χαρακτῆρα τῶν θεωριῶν του. Διὰ τὸν Πλάτωνα αἱ Ἰδέαι εὑρίσκονται ἐπέκεινα ἀλλ᾽ ἐπίσης καὶ ἐντὸς τῶν πραγμάτων. Εἰς τὸν Ιλλάτωνα βλέπομεν ἐκδηλουμένας καὶ τὰς δύο τάσεις: τόσον τὴν πρὸς ἔνα ἐπέκεινα - κόσμον ὅσον καὶ τὴν πρὸς τὸν παρόντα κόσμον μαζ.

Ἡ θεωρία, λοιπόν, τῶν Ἰδεῶν εἶνε μία ὑπόθεσις ή ὅποία συστᾶται λόγῳ τῆς ἴκανότητός της νὰ ἔξηγήσῃ ὡρισμένα γεγονότα τῆς

ἀνθρωπίνης πείρας (Φαίδων 100 A, B). Τὰ γεγονότα ταῦτα εἶνε κατὰ πρῶτον λόγον δύο εἰδῶν: εἶνε τουτέστι τὰ συμβεβηκότα τῆς γνώσεως ἀφ' Ἑνὸς καὶ τὰ συμβεβηκότα τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἀφ' ἑτέρου.

α) Εἰς τὴν πεῖραν μαζί σχετικῶς πρὸς τὴν γνῶσιν εὑρισκόμεθα ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν διάκρισιν μεταξὺ λόγου καὶ ἀληθοῦς δόξης. Ὅταν δὲν παραδεχθῶμεν ἕνα κόσμον τῶν ἴδεων ἢ διάκρισις αὕτη δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ στηριχθῇ, καὶ δὲν θὰ ἔχομεν πλέον γνῶσιν ἀλλὰ μόνον δόξαν (Τιμ. 51 D). Οὕτω ὁ Kant ἐνόμισεν ὅτι ἐὰν δὲν ἔδεχετο τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον ὡς μορφὰς τῆς αἰσθήσεως καὶ τὰς κατηγορίας δὲν θὰ τοῦ ἥτο δυνατὸν νὰ ἐκφύγῃ ἀπὸ τὴν δυσχερῆ θέσιν τοῦ Ήσπεροῦ ὅπου ἢ γνῶσις δὲν ἥτο παρὰ μία δοκὶ ἐντυπώσεων. Ό Πλάτων ἐκκινεῖ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχει σαφῆς καὶ βεβαία γνῶσις εἰς τὸν Σοφιστὴν (260 A) λέγει ὅις ἢ διανόησις (λόγος) εἶνε μία πραγματικότης κατόπιν δὲ διερωτᾶται πῶς μία τοιαύτη γνῶσις εἶνε δυνατή. Οὕτω καὶ ὁ Kant ἐκκινεῖ ἐκ τῆς προϋποθέσεως ὅτι τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ φυσικὴ εἶνε πεδία τῆς γνώσεως καὶ κατόπιν διερωτᾶται τὶ συγεπάγεται ἢ προϋπόθεσις αὐτῆς.

Ἐνῷ ὅμως ὁ Kant, διὰ νὰ ἔξηγήσῃ τὸ γεγονός τὸ ὅποιον χρησιμοποιεῖ ὡς ἀφετηρίαν, καταφεύγει εἰς μίαν θεωρίαν περὶ τῶν δυνάμεων τῆς διανοίας, ὁ Πλάτων καταφεύγει εἰς μίαν μεταφυσικὴν θεωρίαν. Ό οὐσίας τῆς πείρας εἶνε ἀνίκανος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀντικείμενον μίας γνώσεως ποὺ νὰ ἔχῃ νόημα· κατὰ συνέπειαν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ἔνος κόσμου πέραν τῆς πείρας. Αἱ ποιότητες τῶν δεδομένων τῆς πείρας εἶνε συγκεχυμέναι, π. χ. τὸ τραπέζι αὐτὸν εἶνε καφετὶ ἀλλ' ὅχι ἐντελῶς, εἶνε μαυριδερὸν καφετὶ μὲ λίγο κόκκινο μαζί. Ἐπὶ πλέον αἱ ποιότητες τῆς πείρας δὲν εἶνε δεκτικαὶ μετρήσεως· τὸ δωμάτιον τοῦτο εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θερμόν· αἰσθάνομαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐτυχής. Ή ἀκαθοριστία αὐτὴ εἶνε ἀντικειμενική· τὰ συμβεβηκότα τῆς πείρας διαφεύγουν τὸν ἀριθμητικὸν καθορισμόν. Ἐπίσης τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας εὑρίσκονται ἐν κινήσει, μεταβάλλονται διαρκῶς, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τὰ προσδιορίσωμεν διότι ἔξαφανίζονται τὴν στεγμὴν ποὺ θέλομεν νὰ τὰ ὑποδείξωμεν. Τέλος τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας δὲν εἶνε διακεκριμένα, δὲν εἶνε κεχωρισμένα ἀπὸ ἄλλη-

λων διὰ σαφῶν ὅρίων, καὶ κατὰ ταῦτα δὲν παρουσιάζουν πεδίον διὰ σαφεῖς διακεκριμένας ἴδεας.

Σαφῆς ὅμως καὶ ὄρισμένη γνῶσις ὑπάρχει· κατὰ συνέπειαν ὑπάρχει καὶ ἔνας κόσμος τοῦ εἰναι ὁ ὅποιος καθιστᾶ αὐτὴν δυνατήν. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶνε ὁ τῶν ἴδεων(εἰδῶν) ἐκάστη ἐκ τῶν ὅποίων εἶνε συφῆς καὶ διακεκριμένη ἐξ οὗ ἔπειται ὅτι αἱ ἔννοιαι μας εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἀκριβεῖς. Αἱ ἴδεαι κοινωνοῦν αἱ μὲν μετὰ τῶν δὲ καὶ ἄρα εἶνε δυνατὴ μία γενικὴ καὶ ἀναγαία γνῶσις. Αἱ ἴδεαι εἶνε ὅτι εἶνε καθ' ἕαυτάς, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἔχοντος ἀντίληψιν· καὶ ἄρα ἡ γνῶσις εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε κοινὴ καὶ ἀπόλυτος.

β) Ἡ περὶ τῶν ἴδεων θεωρία εἶνε ἐπίσης καὶ μία ὑπόθεσις πρὸς ἔξηγησιν τῶν συμβεβηκότων τῆς φύσεως. Αἱ ἴδεαι εἶνε νόμοι πρὸς τοὺς ὅποίους συμμιօρφοῦνται τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Εἰς τὴν φύσιν ὑπάρχει τάξις· ἡ τάξις ὅμως αὕτη δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς συστάσεως αὐτῆς τῆς φύσεως. Ὑπάρχει ἄρα ἔνας ὑπερφυσικὸς κόσμος ὁ ὅποιος ἐπιβάλλει τὸν χαρακτῆρα του ἐπὶ τοῦ κόσμου τῆς φύσεως. Εὑρίσκομεν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι διάφορα συμβεβηκότα εἰς τὴν πεῖραν ἀποκλείουν ἄλληλα, χωρὶς νὰ εἶνε κατ' οὐσίαν ἀντίθετα: τὸ χιόνι ἀποκλείει τὴν φωτιὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὸ νερὸ σβύνει τὴν φωτιά· καὶ ὅμως δὲν ὑπάρχει τίποτε εἰς τὸ χιόνι ώς χιόνι ἢ εἰς τὴν φωτιὰν ώς φωτιὰν τὸ ὅποιον νὰ ἔξηγῇ τὸν τοιοῦτον ἀποκλεισμόν. Μὲ ἄλλας λέξεις δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος ποὺ νὰ ἔξηγῇ διατὶ τὰ ἐμπειρικὰ φαινόμενα ώς φαινόμενα, παρουσιάζουν οἶονδήποτε εἶδος κανονικότητος (Φαίδων 103 δ· ἐνταῦθα ὁ Πλάτων θὰ συνεφώνει πρὸς τὸν Ηὔπολην καὶ τὸν Kant), καὶ παρουσιάζουν τάξιν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι ὁ ἀμοιβαῖος καὶ τακτικὸς ἀποκλεισμὸς τῆς χιόνος καὶ τοῦ πυρὸς προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ χιὼν μεταλαμβάνει τοῦ ψυχροῦ καὶ τὸ πῦρ μεταλαμβάνει τοῦ θερμοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ θερμὸν ἀπολύτως καὶ ἀφηρημένως λαμβανόμενα εἶνε ἀμοιβαίως ἀντίθετα. Μὲ μίαν λέξιν, τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἐμφανίζουν κανονικότητα εἰς τὰς σχέσεις των ἡ δροία δύναται νὰ ἔξηγηθῇ μόνον διὰ τῆς μεθέξεως αὐτῶν εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν. Οὕτω καὶ ὁ Kant συνῆγε τὴν τάξιν ποὺ ἐνεφάνιζεν ἡ πεῖρα ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν πρὸ πασης πείρας ὑπάρχουσαν ἐνότητα τῆς ἀντιλήψεως.

Ἡ θεωρία τῶν ἴδεῶν, κατὰ ταῦτα, δὲν εἶνε θεωρία a priori. Τοῦ κῦρος της στηοίζεται ἐπὶ τῆς ἵκανότητός της νὰ ἔξηγήσῃ τὰ φαινόμενα· διὰ τὸν Πλάτωνα δὲ φαίνεται νὰ ἔχῃ ἀκριβῶς τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον τῆς βεβαιότητος τὸν ὅποιον εἶνε ἵκανὴ νὰ ἔχῃ μία ὑπόθεσις. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἴδεῶν ὡς τῆς ἰσχυροτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας ἀρχῆς ποὺ εἶνε δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ κανεὶς (Φαίδων 100 A, D) καὶ εἶνε βέβαιος ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἀνατραπῇ αὐτῇ. Αὐτὸς δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μίαν μόνον ἀποψιν τοῦ ζητήματος: αἱ κυριαρχοῦσαι ἀρχαὶ εἰς οἵονδήποτε πεδίον τῆς γνώσεως εἶνε δυνατὸν νὰ δοκιμασθοῦν εἴτε διὰ τῆς κατιούσης μεθόδου, δι᾽ ἀναφορᾶς εἰς τὸν κόσμον τῆς πείρας — δηλαδὴ δι᾽ ἐπαληθεύσεως· εἴτε διὰ τῆς ἀνιούσης διαδικασίας κατὰ μῆκος τῆς τετμημένης γραμμῆς· δηλαδὴ εἶνε δυνατὸν νὰ συναχθοῦν ἐκ πρώτων ἀρχῶν, τοῦθ' ὅπερ εἶνε σύμφωνον καὶ ἀφ' ἕαυτοῦ φανερὸν (Φαίδων 101 D). Ἡ πρώτη μέθοδος μᾶς δίδει τὴν πιθανότητα (ἢ ὅποια δημοσιεύεται νὰ εἶνε ἰσχυρά)· ἢ δευτέρα μᾶς δίδει τὴν ἀπόλυτον ἀπόδειξιν καὶ βεβαιότητα. Ὁ Πλάτων ἔξετάζει καὶ ἔρευνα τὴν περὶ τῶν ἴδεῶν θεωρίαν καὶ κατὰ τὰς δύο αὐτὰς μεθόδους.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν σαφῆ ἀντίληψιν τοῦ θέματος τῆς ἔρευνης μας. Ὁ Πλάτων ἀρύεται τὰ παραδείγματά του περὶ ἴδεῶν ἀπὸ εὑρούτατον πεδίον. Τὰ ἔξῆς εἶνε μερικὰ ἐκ τῶν παραδειγμάτων του: δικαιοσύνη, κάλλος, ὑγεία, δύναμις, ἀνάστημα, βοῦς, λευκόν, ἰσότης, περιττὸς (ἀριθμός), δύο. Κατὰ ταῦτα αἱ ἴδεαι εἶνε καὶ κανονιστικαὶ καὶ περιγραφικαὶ (ἄνκαι κατὰ τελευταῖον λόγον ἢ διάκρισις αὐτὴ δὲν ἔχει κανένα νόημα). Τὰ εἶδη εἶνε ἐπίσης εἴτε τῆς ἥθικῆς εἴτε τῆς φυσικῆς. Ἐν τῷ συνόλῳ, εἰς τοὺς πρώτους του διαλόγους διηγήθησαν τὰς ἴδεας ἴδιως κατ' ἔντασιν. Αἱ χοησιμοποιούμεναι λέξεις εἶνε «ἰδέα, μορφή, εἶδος, οὐσία». Εἰς τοὺς μετέπειτα διαλόγους ἔξετάζει αὐτὰς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως· οὕτω ἀναφέρεται εἰς τὰς ἴδεας ὡς εἰς «ἔνναδας, μονάδας, γένη» κλάσεις. Τὰ εἶδη λοιπὸν εἶνε καὶ χαρακτηριστικὰ καὶ κλάσεις. Ὅλα δημοσιεύεται τὰ χαρακτηριστικὰ δὲν εἶνε καὶ εἶδη: ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔχομεν χαρακτηριστικὰ τὰ ὅποια εἶνε ἀφηρημένα καὶ γενικά: αὐτὰ εἶνε τὰ εἶδη· ἀφ' ἐτέρου δημοσιεύεται χαρακτηριστικὰ τὰ ὅποια εἶνε μοναδικὰ καὶ ἐκ τῆς πείρας· αὐτὰ εἶνε τὰ εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀντικειμένων τῆς πείρας («ὅρωμενα εἶδη.

Η ολιτ. 410 Δ.). Κατὰ ταῦτα ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν δὲν ἔξαντκεῖ τὸν κόσμον τῶν χαρακτηριστικῶν. ‘Υπάρχει τὸ ἐρυθρὸν ὡς νοητὸν καὶ τὸ ἐρυθρὸν ὃς αἰσθητόν· ἡ ἐρυθρότης γενικῶς καὶ ἡ εἰδικὴ αὐτὴ ἐρυθρότης τοῦ τριανταφύλλου τούτου. Υπάρχει τὸ ἀπόλυτον κάλλος, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ χρώματος τὸ ὅποιον βλέπω (Φαίδων, 100 Β): ὑπάρχει ἡ ἀπόλυτος θεότης, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἴσοτης τῶν δύο τούτων τεμαχίων ἔνδον τῆν ὅποιαν ἀντιλαμβάνομα· ὑπάρχει ἡ ἰδεώδης κλίνη, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ κλίνη τὴν ὅποιαν κατεσκεύασεν ὁ ἔνδονργός· καὶ ἡ τελευταία αὐτὴ ἐπίσης εἶνε ἐνα ὑπόδειγμα ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὃτι δυχατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν τέχνην τοῦ ζωγράφου: ὑπάρχουν τὰ ἔκτὸς τοῦ χρόνου παραδείγματα ὡς ἐπίσης καὶ τὰ δημιουργημένα τοιαῦτα (Τιμ. 28·29). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἔκτὸς τῆς ἰδεώδους τάξεως καὶ ὑπεράνω αὐτῆς ὑπάρχουν τὰ εἰδικὰ κατασκευάσματα καὶ ἡ τάξις τῆς φύσεως. ‘Ο Πλάτων ποτὲ δὲν ἀναπτύσσει τὰ ὅσα περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἀντίθεσιν αὐτήν· δὲν φαίνεται μάλιστα νὰ ἔχῃ σαφῶς ἀντιληφθῆ ἀυτήν· ἡ ἀντίθεσις εἰς τὰ συγγράμματά του ὑπονοεῖται μᾶλλον παρ’ ὅτι εἶνε δητῶς ἐκπεφρασμένη. Διὰ τοῦτο καὶ συνήθως ἀναφέρεται εἰς τὰ εἴδη καὶ εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ ὃς εἰς ἴσοδύναμα.

* * *

1) Τὰ εἴδη εἶνε πράγματα - καθ’ ἔαυτά· δηλαδὴ δὲν εἶνε σχετικὰ πρὸς ὅτιδήποτε ἄλλο. Εἶνε δοτι, εἶνε. Τὰ εἴδη ἔχουν ἐσωτερικὸν περιεχόμενον: τὸ κάλλος εἶνε καθωρισμένη φύσις, τὴν ὅποιαν ἐννοεῖ κανεὶς καθ’ ἔαυτήν, καὶ συνισταμένη ἀφ’ ἔαυτῆς. Εἰς τὸ πεδίον τῆς πείρας τὸ μέγα εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸ μικρόν· εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν τὸ μέγεθος εἶνε ἀπόλυτον. Τὰ εἴδη εἶνε ἀπόλυτα, ἐν σχέσει α) πρὸς τὰ πράγματα, β) τὰς διανοίας γ) πρὸς τὰ ἄλλα εἴδη. ‘Ἄσ τιδωμεν τὴν σχέσιν τῶν εἰδῶν πρὸς τὰ πράγματα: τὰ εἴδη δὲν εἶνε κεχωρισμένα ἀπὸ τὰ πράγματα οὐχ ἡττον ὅμως ἔχουν τὸ εἶναι τους ἐν ἔαυτοῖς. Αἱ διοιομορφίαι (ταυτότητες) αἱ δηποῖαι ἐπαναλαμβάνονται ἐν τῇ δοῇ εἶνε συνεστημέναι ἀνεξαρτήτως τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν δοήν. ‘Οταν τὸ ψυχρὸν τοῦτο ἀντικείμενον παρέλθῃ παραμένει ἄθικτος ἡ οὐσία τοῦ ψυχροῦ· ὅμοιως, ἐὰν προστεθῇ ἐνα ἀκόμη ψυχρὸν ἀντικείμενον εἰς τὰ